

Prográmmakategoriija 13.60 Sámi ulbmilat

Golut prográmmakategoriijas 13.60 juhkkjuuvvon kapihttaliidda

		(1 000 ruvnnuid mielde)			
Kap.	Namahuš	Rehketdoallu 2024	Saldere- juvvon bušeahtta 2025	Evttohus 2026	Prosean- tasaš rievdadus
560	Sámi ulbmilat	687 790	769 903	796 076	3,4
563	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	13 104	10 062	10 394	3,3
	Submi kategoriija 13.60	700 894	779 965	806 470	3,4

Boađut prográmmakategoriijas 13.60 juhkkjuuvvon kapihttaliidda

		(1 000 ruvnnuid mielde)			
Kap.	Namahuš	Rehketdoallu 2024	Saldere- juvvon bušeahtta 2025	Evttohus 2026	Prosean- tasaš rievdadus
3563	Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš	4 842	3 260	3 377	3,6
	Submi kategoriija 13.60	4 842	3 260	3 377	3,6

Álgu

Sámit leat dohkkehuvvon Norgga álgoálbmogiin. Ráđđehussii lea dehálaš čadahit dakkár sáme politihka mii addá vejolašvuoda eanebuidda oahpásmuvvat sámi gillii ja kultuvrii, ja mii váikkuha soabadeapmái sámi servodagaiguin ja sámi servodagaid áddejupmái ja ovddideapmái. Vuodđolága § 108 mielde lea ráđđehusa ulbmil láhčit diliid nu ahte sámit besset sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset. Norggas leat maiddá riikkaidgaskasaš geatnegasvuodát mat doibmet sáme politihka láidestussan, earret eará ILO-konvenšuvdna nr. 169 álgoálbmogiid ja čeardaálbmogiid birra iehčanas stáhtain ja artihkal 27 ON-konvenšuvnnas siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra.

Sámediggi lea sámiid álbmotválljen orgána ja ráđđehusa deháleamos eaktudeaddji ja gulahallanguoibmi sáme politihkalaš áššiin. Ráđđehusa viidásat barggu vuodđun leat dat ásašuslaš ja rievttálaš rámmat mat jo leat mearriduvvon sáme politihka várás.

Gielda- ja guovlodepartemeanttas lea ovddasvástádus oktiiheivehit stáhta politihka mii guoská sámiide Norggas, ja dat galgá geahččalit oaččohit áigái ollisvuoda ja oktavuoda surggiid ja hálldahusdásiid rasttideaddji politihkkii. Juohke fágadepartemeanttas lea ovddasvástádus čuovvulit stáhta sáme politihka iežas suorggis.

Stáhtas lea ovddasvástádus sihkkarastit ahte sámii vuhtii váldojuvvojit ja ahte álbmotrievttálaš geatnegasvuodát doahhtaluvvojit. Seammás vuordá stáhta ahte gieldat ja fylkkagieldat ieža ge, ja báikkálaš demokratiija oassin, maiddá čuovvulit iežaset geatnegasvuodaid sámii ássiid ektui. Ovdamearkka dihtii lea gielddain ovddasvástádus sámegiela oahpahusas.

Gielda- ja guovlodepartemeanta oktiiheiveha Stuorradikki ávžžuhusmearrádusaid čuovvuleapmin Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna raportta meannudeami dáruiduhtima ja vearrivuoda birra sámii, kvenaid/norggasuopmelaččaid ja vuovdesuopmelaččaid vuostá. Ráđđehusas lea stuorra ja dehálaš ovddasvástádus dakkár politihka čađaheamis mii váikkuha viidasat soabadeapmái ja áigu doallat oktavuoda ja konsulteret Sámedikkiin ávžžuhusmearrádusaid čuovvuleami oktavuodas.

Ulbmilat prográmmakategoriijas

1. Sámi besset sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset
2. Sámi servet almmolaš mearridanproseassaide
3. Sámi ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid

Ulbmil 1 Sámi besset sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimeaset

Sámegielaide ja sámii ášahusaid nanosmahttin lea dehálaš go lea áigumuš sámii kultuvrra ja servodateallima sihkkarastit ja ovddidit. Sámediggi lea dán barggu guovddáš doaimmaheaddji. Sámediggi oázžu iežas váldujuolludusa kap. 560 poasttas 50, mii gokčá juolludusaid sámii gielaide, kultuvrra ja servodateallima nannemii ja ovddideapmái.

Eanet máhttu ja diehtu sámii ja sámii diliid birra sáhttet maiddá eastadit vaššas dovddahemiid, vealaheami, stirdon guottuid ja heajos guottuid. Danne doarju Gielda- ja guovlodepartemeanta eanet doaibmabijuid mat váikkuhit eanet máhttui sámii dilálašvuodaid birra, earret eará sámii ofelaččaid ortnega bokte kap. 560 poasttas 55.

Ulbmil 2 Sámi servet almmolaš mearridanproseassaide

Guovdilis politihkalaš ulbmil lea dat ahte sámiiin galgá leat duohta dadjamuš mearrádusain mat gusket sidjiide. Go lea sáhka doaibmabijuin mat gullet kap. 560 postii 50, áššiin sámegielaide gáhttemii ja ealáskahttimii ja sámii árbedieđuid čohkkemis ja sihkkarastimis, de lea lunddolaš ahte Sámediggi dahká mearrádusaid. Seammás lea Stuorradiggái lunddolaš vuordit ahte Sámediggi gaskkusta gielddaide ja fylkkagielddaide daid juolluduslassánemiid mat dahkkojit Sámedikki bušeahta bokte, dainna ákkain ahte gielddasuorgi galgá geavahit daid ruđaid. Eará áššiin árvoštallet stáhtalaš eiseválddit beroštusaid ja dahket loahpalaš mearrádusaid. Dalle lea dehálaš ahte sámii ja sámiiid beroštusat duođas besset leat mielde cealkimin iežaset oaivila ovdalgo áššiin dahkkojuvvo mearrádus.

Sámelága njuolggadusat konsultašuvnnaid birra sámii beroštusaiguin leat láchčán dilálašvuodaid beaktillis ja buriid konsultašuvnnaide gaskal almmolaš eiseválddiid ja

Sámedikki, dahje eará guoskevaš sámi beroštusaid. Láhka fakkasta konsultašuvdnageatnegasvuoda buot hálddašandásiide, maiddá gielddaide ja fylkkagielddaide.

Ulbmil 3 Sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid

Ulbmil lea ahte sámit ožžot buriid ja dásseárvosaš bálvalusaid stáhtas, fylkkagielddain ja gielddain. Dat mearkkaša ahte almmolaš bálvalusat galget leat heivehuvvo bálvalusaid ulbmiljoavkku dárbbuide, earret eará nu ahte sámi geavaheaddjit dahje buohccit besset deaivvadit áššemeannuddjiiguin ja bargiiguin geain lea heivvolaš giella- ja kulturgelbbolašvuolta. Dat guoská ovdamearkka dihtii go lea oktavuolta mánáidsuodjalusain, psyhkalaš dearvvašvuodasuodjalusain, bearašsuodjaluskantuvrrain, politiijain dahje buohccesiiddaiguin.

Ráđđehusas leat mánnga vuogi maiguin lokte almmolaš bálvalusapparáhta bargiid gelbbolašvuoda sámi gielas ja kultuvrras. Dieđáhusa St. 13 (2022–2023) *Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – Gelbbolašvuolta ja rekrutteren mánáidgárddis, vuodđooahpahusas ja alit oahpus*, bajimus mihtu lea ahte eanebut galget válljet sámi mánáidgárdefálaldaga ja sámegiella olles vuodđooahpahusas, ja ahte eanebut háliidit váldit sámi fidnooahpu dahje eará sámi alit oahpu. Dieđáhusa St. 12 (2023–2024) *Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – Sámi álbmoga álbmotdearvvašvuolta ja eallindilit dovddasta ráđđehus ahte álbmotdearvvašvuoda- ja eallindillepolitihkka lea uhccán deattuhan sámi geahčanguovlluid, ja ahte daid ferte buorebut gođdit dábálaš bargui.*

Gielddain ja fylkkagielddain lea ovddasvástádus dakkár politihka čadaheamis mii fuolaha sámi ássiid vuoigatvuoda dásseárvosaš bálvalusfálaldagaide ja vejolašvuoda ovddidit ja áimmahuššat iežaset identitehta, giella ja kultuvrra. Dieđáhus St. 17 (2024–2025) *Sámi giella, kultuvra ja servodateallin- Gielddalaš bálvalusfálaldagat sámi ássiide* čalmmustahtta dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid vuorrasat sámiide, mánáidsuodjalusa, heahteguovddášfálaldaga, NAV sosiála- ja čálgofálaldagaid ja fálaldagaid mat leat mielde nannemin mánáid ja nuoraid sámi giella ja identitehta.

Kap. 560 Sámi ulbmilat

		(1 000 ruvnnuid mielde)		
Poas- ta	Namahus	Rehketdoallu 2024	Saldere- juvvon bušeahhta 2025	Evttohus 2026
50	Sámi giella, kultuvra ja servodateallin	666 721	747 514	772 881
51	Divvun	12 919	13 410	13 893
55	Sámi allaskuvla	8 150	8 979	9 302
	Submi kap. 560	687 790	769 903	796 076

Poasta 50 Sámi giella, kultuvra ja servodateallin

Sámediggi lea álbmotválljen, politihkalaš orgána. Guovdilis politihkalaš ulbmil lea ahte sámiin galgá leat duohta váikkuhanfápmu mearrádusaide mat gusket sidjiide. Go lea sáhka

áššiin mat gusket sámiide, de lea danne lunddolaš ahte Sámediggi dahká mearrádusaid. Ráđđehusas ii leat ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas dahje dain mearrádusain maid Sámediggi dahká politihkalaš orgánan.

Raporta

Ráđđehus bidjá jahkásaččat ovdan boahtteáiggediđolaš dieđáhusa sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra. Dieđáhus St. 17 (2024–2025) *Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – Gielddalaš bálvalusfálaldagat sámi ássiide* geigejuvvui Stuorradiggái cuoŋománu 4. b. 2025. Jahkedieđáhusas boahtá ovdan mo Sámediggi geavaha stáhtabušeahtas juolluduvvon ruđaid.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohusat jagi 2026 várás

Sámediggi hálddaša juolludusa ollásit. Sámediggi dahká iešheanalís vuoruhemiid álbmotválljen, politihkalaš orgánan. Sámedikki mearrádusaid sáhtta lohkat čujuhusas sametinget.no.

Evttohuvvo geahpedit juolludusa Sámediggái 4 miljon ruvnnuin go Sámediggeválggat eai čadahuvvo jagi 2026.

Evttohuvvo lasihit juolludusa 2,6 miljon ruvnnuin laktin dihtii Sálát gieldda sámegielaid hálddašanguvlui giellamovttiidahttingkategoriijas. Ruđat galget geavahuvvot máksit lassegoluid giellamovttiidahttingieldda doaimmaheapmái, ja fuolahit sámi giella- ja kulturfálaldaga mánáide, nuoraide ja vuorasiidda. Juolludusa vuodđun lea Sámedikki gaskaboddasaš guovttegielalašvuodaruđaid meroštallan, ovttavásttolaččat guovttegielalašvuodaruđaid meroštallama ođđa modeallain

Oktiibuot evttohuvvo juolludit 772,9 milj. ruvnnu.

Čujuhuvvo ráđđehusa neahttasiiddu regjeringen.no prentosii *Juolludusat sámi ulbmiliidda jagi 2026 stáhtabušeahtas* mas oaidná buot juolludusaid Sámediggái ja eará sámi ulbmiliidda.

Poasta 51 Divvun

Juolludus galgá geavahuvvot Divvun-joavkku jodiheapmái, mii lea giellateknologalaš ovttat UiT Norgga ártalaš universitehtas. Divvun ovddida sámi giellateknologiija ja doaimmaha earret eará divvunprográmmaid sámegielain maid sáhtta geavahit iešguđet dihtorvuodđovuogádagain.

Raporta

Divvun ávvudii 20-jagi doaimmas jagi 2025, ja eanebut ja eanebut geavahit Divvuma giellareaidduid, sihke dutkamii ja geavatlaš áigumušaide. Jagi 2024 almmuhii Divvun julevsámegiela ja lullisámegiela hupmansyntesa, lassin ođasmahtton davvisámegiela hupmansyntesii. Divvun-joavku lea maiddá geahččaladdan suopmandovdamiid, movttiidahti bohtosiin. Ođđa neahttaportála, Borealium.org, almmuhuvvui maiddá jagi

2024. Portála čohkke dieđuid buot daid giellateknologalaš reaidduid birra mat leat Davviriikkaid smávva gielaide várás, ja galgá dahkat álkin gávdnat ja geavahišgoahit reaidduid. Divvun lea dasa lassin mielde Standard Norgii gullevaš standardiserenjoavkkus mii galgá sihkkarastit ahte nátionála ja riikkaidgaskasaččat guoskevaš standárddat gokčet sámegiela buriin vugiin.

Divvumis leat leamaš ollu álbmogii guoski doaimmat jagi 2024, ja sis lea oktavuoha geavaheddjiiguin sihke sosiála mediaid bokte ja ásašgalledemiid bokte. Divvumis leat maiddá viiddes riikkaidgaskasaš ovttasbargodoaimmat, earret eará riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaide logijagi barggu oktavuodas.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohusat jagi 2026 várás

Divvun galgá joatkit giellareaidduid ođasmahttimiin, bajásdoallamiin ja buoridemiin, ja dahkat reaidduid sajáiduhttima álkibun. Dasto galgá Divvun ođasmahttit ja viidáseappot ovddidit teavsttas-hupmamii-vuogádaga, eanet jienaiiguin, gielaiguin ja suopmaniiguin. Hupmandovdán berre jotkojuvvot, ovttas dáhta čohkkemiin hupmanteknologiija várás. Divvun galgá maiddá joatkit diehtajuohkima reaidduid birra guoskevaš geavaheddjiide, ja buoridit daid olahttivuodá sosiála mediain. Ovttasbargu guoskevaš birrasiiguin galgá jotkojuvvot.

Evttohuvvo juolludit 13,9 milj. ruvnu.

Poasta 55 Sámi allaskuvla

Juolludus galgá geavahuvvot Sámi statistihka fágalaš guorahallanjoavkku ja Sámi ofelaš-ortnega jodiheapmái.

Raporta

Ofelaš-ortnet vásiha stuorra beroštumi, ja ortnet viiddiduvvui njealji ofelaččas guđa ofelažžii jagi 2024 čavčča. Ofelaš-ortnet lea mielde nannemin sámi kultuvrra ja identitehta. Sámi allaskuvla lea ođasmahtán samiskeveivisere.no neahttasiiddu fágasisdoaluin mii čalmmustahtá sámi historjjá, kultuvrra ja servodateallima. Sii leat maiddá bargan čalmmustahttimiin ja almmuhemiin sosiála mediain.

Guorahallanjoavku almmuha juohke jagi prentosa *Sámi logut muitalit – Čielggaduvvon sámi statistihka*. Jagi 2025 dat almmuhuvvui 17. geardde.

Guorahallanjoavkku áigodaga 2022–2026 lahttun leat Sámi allaskuvla, UiT Norgga ártalaš universitehta, Davvi universitehta, Statistihkalaš guovddášdoaimmahat ja OsloMet – stuorragávpotuniversitehta. Sámi allaskuvllas lea čállingotteovddasvástádus jovkui.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohusat jagi 2026 várás

Sámi ofelaččat galget joatkit iežaset barggu eanet dieđuid gilvimiin sámiid ja sámi diliid birra nuoraid gaskkas Norggas, ja vel joatkit neahttasiiddu samiskeveivisere.no

viiddideami diehtjuohkinarenan. Ofelaččaid diehtjuohkima mihttun lea eastadit vuortnuheami, vaššás dovddahemiid ja ovdagáttuid sámi álbmoga vuostá.

Guorahallanjoavku galgá ovdal skábmamánu 15. b. juohke jagi geiget raportta Giella- ja guovlodepartementii ja Sámediggái. Raporta galgá válldahit sámi servodaga dili ja guorahallat válljejuvvon, guovddáš ovdánanmearkkaid sámi servodagas Norggas. Ođđa lahtut nammaduvvojit čakčat 2026.

Evttohuvo juolludit 9,3 milj. ruvnnu.

Kap. 563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

		(1 000 ruvnnuid mielde)		
Poas- ta	Namahus	Salderejuvvon		Evttohus 2026
		Rehketdoallu 2024	bušeahtta 2025	
01	Doaibmagolut	6 729	6 802	7 017
21	Erenoamáš doaibmagolut, <i>sirdin vejolaš</i>	6 375	3 260	3 377
Submi kap. 563		13 104	10 062	10 394

Poasta 01 Doaibmagolut

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš Guovdageainnus lea fágalaččat iešmearrideaddji ásaš mii mearrida iežas ulbmiliid ja boadusgáibádusaid daid rájaid siskkobealde maid departemeanta mearrida. Guovddáša stivra dahká vuoruhemiid.

Guovddáš bargá guoddevaš boazodoalu ovddidemiin davviguovlluin, boazodoalloálbmogiid gaskasaš ovttasbarggu nannemiin, dieđuid gilvimiin máilmmi boazodoalu birra, árbedieđu ja diehtoovddideami seailuhemiin, ja dasto vel Boazodoalloálbmogiid máilmmilihtu ja sin riikkaidgaskasaš doaimmaid doarjumiin.

Raporta

Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš viiddidii iežas álgoálbmotovttasbarggu ásašusaiguin, organisašuvnnaiguin ja boazodollui gullevaš álbmogiiguin Mongolias, Kiinnás, Ruonáeatnamis, Davvi-Amerihkás ja Davviriikkain. Álbmogis-álbmogii-ovttasbargguinis davviguovlluin lea guovddáš ovttas Boazodoalloálbmogiid máilmmilihtuin álggahan prošeavttaid main báikkálaš máhttohuksen adnojuvvo dehálažžan ja mii galgá erenoamážit deattuhit dálkkádatheiveheami. Guovddáš dieđiha ahte leat stuorra nuppástusat álgoálbmotservodagain Ártisis dálkkádatnuppástusaid, oppamáilmmálašvuoda ovddideami ja industriijalaš huksemiid geažil.

Guovddáš lea viidáseappot ovddidan iežas riikkaidgaskasaš ásašovttasbarggu Davvi-Amerihká ja EU universitehtaiguin ja dutkanásahusaiguin, earret eará Harvard-universitehta Belfer Centeriin ja Tufts-universitehta Fletcher School of Law and Diplomacy skuvllain. Ovttas dáid birrasiiguin lea guovddážiis oahppoprográmma jodiheamis, vuostegiedageavada dustemis (resiliens) ja dálkkádatheiveheamis

davviguovlluid nuoraid várás. Guovddáš lea Global Environment Facility (GEF) bokte ožžon ruhtaduvvot resiliens-prošeavtta ovdáneaddjiriikkaid álgoálbmotnuoraid várás.

Guovddáš lea maiddái bargan viidáseappot «NOMAD Indigenous FoodLab» jurdagiin, ja lea čadahan mánja FoodLab-lágideami našuvnnalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Guovddáš ovttasbargá maiddái álgoálbmogiid biebmovuogádagaid oktavuodas ON organisašuvnnain biebmodili ja eanadoalu várás (FAO:in) ja DjO-prošeavtta «Peatlands/ Reindeer Herders and Resilience» oktavuodas, ovttas earret eará ON birasprográmmain (UNEP:in), Mongolia eiseválddiiguin ja University of the Arctic (UArctic) universitehtain.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohusat jagi 2026 várás

Guovddášis lea áigumuš bargat odđa máhttostrategiijaiguin álgoálbmotovttasbarggu várás davviguovlluin ja joatkit barggu guoddevašvuodamihtuiguin ja álgoálbmotnuoraid movttiidahttimiin, erenoamáš deattuin dálkkádatheiveheapmái ja vuostegiedageavada dustemii. Guovddášis lea maiddái áigumuš joatkit barggu álgoálbmogiid biebmovuogádagaiguin, árbedieđuin ja árvoháhkamiin, ja hoahpuhit barggu guohttuelliiddoaluin riikkaidgaskasaččat, ja ON jagiin meahci ja pastoralistaid várás (TYRP) jagi 2026.

Evttohuvvo juolludit 7 milj. ruvnnu.

Poasta 21 Erenoamáš doaibmagolut, sirdin vejolaš

Poasta gokčá goluid mat čatnasit olggobealde ruhtaduvvon prošeavttaide ja das leat seamma sturrosaš boadut kapihttala 3563 poasttas 02.

Olggobealde prošeaktadoaibma lea leamaš stuorát go vurdojuvvui, earret eará GEF/ UNEP DjO-prošeavtta «Peatlands/ Reindeer Herders and Resilience» álggaheami geažil.

Poastta čadahuvvon doaimmaid raporterema várás, geahča máinnašumi poasttas 01.

Vuoruheamit ja bušeahttaevttohusat jagi 2026 várás

Evttohuvvo juolludit 3,4 milj. ruvnnu.

Evttohuvvo juolludit 3,3 milj. ruvnnu. Evttohuvvo ahte poastta juolludusa sáhtá rasttildit vástideaddji lassibođuin kap. 3563 poasttas 02, gč. evttohusa romerlohkomearrádussan.

Evttohuvvo ahte Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš sáhtá álggahit prošeavttaid oktiibuot 5 milj. ruvnnu ovddas ovdalgo olggobealde ruhtadeapmi ollásit lea máksojuvvon, nu guhká go lea addon čadni doarjjalohpádus olggobealde áššeguimmiin. Viidáseappot evttohuvvo ahte Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáša doarjjaruhtaduvvon prošeavttaid oktavuodas sáhtá posteret gullevaš goluid ja doarjjamáksimiid gaskavuoda ektui stáhtakássain, gč. romerlohkofápmudusevttohusa.

Kap. 3563 Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáš

(1 000 ruvnuid
mielde)

Poas- ta	Namahu	Rehketdoallu 2024	Saldere- juvvon bušeahhta 2025	Evttohus 2026
02	Máŋggalágan boadut	4 842	3 260	3 377
	Submi kap. 3563	4 842	3 260	3 377

Poasta 02 Máŋggalágan boadut

Postii čállojuvvojit daid proševttaid boadut maidda leat olggobealde ruhtadeamit Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddáša namas. Dasa gulli golut čállojuvvojit kap. 563 postii 21.

Evttohuvo juolludit 3,4 milj. ruvnu.